

روش نتیجه‌گیری در تحقیقات

اواخر متن به نتایج اشاره می‌کنیم. نتیجه‌ها در انتهای هر فصل می‌آیند و در پایان نیز می‌آیند. در قسمت نتایج بیان می‌کنید که پاسخ نهایی پرسش‌های تحقیق شما چیست. در اینجا نکات برجسته و نوآوری، دستاوردها و ابتکارات^۲ را بدون آب و تاب می‌آورید.^۳

برای یک نتیجه‌گیری خوب باید به نکات زیر توجه داشته باشید:

باید بدانیم که بسیاری از خوانندگان به نتیجه بحث ما توجه و تمرکز بیشتری نشان می‌دهند. از این رو، شخصیت علمی نویسنده و دستاوردهای بحث باید در نتیجه منعکس شود. علاوه بر اینها، متخصصان در شیوه‌های مطالعه، توصیه می‌کنند که در «مطالعه اجمالی» نتیجه حتما خوانده شود.

اصلا درست نیست، قسمت‌هایی از متن نوشتار را عینا در نتیجه تکرار کنیم. ارزش جملات نتیجه، از ارزش جملات متن بیشتر است. «متن» پرورنده می‌شود تا به «نتیجه» برسد، نه اینکه در خودش بماند. بنابراین، باید عبارت‌پردازی جدیدی داشته باشید.

آوردن هر گونه ادعای جدید که استدلال بطلبد، در نتیجه ممنوع است. نتیجه، پایان بحث است، نه وسط بحث. علاوه بر آن، خواننده را منتظر گذاشتن و سعی در پوشاندن عیوب تحقیق از طریق ادعای یک امر ثابت نشده، خلاف اخلاق پژوهش است.

حجم نتیجه نیز به اندازه حاصل و محصول و دستاوردها و نوآوری‌های تحقیق باشد. هیچ‌گاه نمی‌توان یک حجم ثابت و دقیقی برای نتیجه‌نویسی تجویز و تحمیل کرد. باید از افراط و تفریط به دور بود. مثلا طبیعی است که نیم صفحه نتایج برای صد و پنجاه صفحه بحث جدی، کم به نظر می‌رسد.

۱- results

^۲ - البته اگر ابتکارات و نوآوری، «سالبه بانتهاء موضوع» نباشد! [خنده]

^۳ - گاهی چیزی تحت عنوان بخش «کاوش» یا نتیجه‌گیری و در انگلیسی با عنوان conclusion یا discussion نیز می‌آورند تا محقق در طی آن روشن کند که دستاوردهای او چه دردی از خواننده دوا می‌کند و اهمیتش چیست (نخعی، خودآموز پایان‌نامه نویسی، ص ۱۱۷). به نظر می‌رسد این فصل، برای پژوهش‌های تجربی میدانی مناسب است.

اشکالی ندارد در بیان نتیجه مجدداً مسائل و پرسش‌های تحقیق را مطرح کنیم تا فرایند پاسخ‌گیری نهایی آنها بهتر تبیین شود؛ ولی به عنوان قاعده کلی نمی‌توان مطرح کردن مجدد آنها را ضروری اعلام کرد. برخی از محققان، نتایج را بر حسب فصل‌ها و به ترتیب آنها می‌نویسند. این کار مشکلی ندارد. بعضی پژوهشگران نیز نتایج را دسته‌بندی می‌کنند و با شماره بیان می‌کنند. این روش، مطالعهٔ نتایج را آسان‌تر می‌کند و کار خوبی است.

چنان‌که قبلاً اشاره داشتیم، خوب است در پایان فصل‌ها در صورت لزوم، یک جمع‌بندی و نتیجه‌گیری داشته باشیم. در این صورت، نتیجه نهایی با توجه به آنها خواهد بود و باید کاری کنیم که احساس تکرار نشود. همچنین می‌توان در پایان فصل، خلاصه بحث را آورد و در پایان تحقیق، نتیجه را بیان کرد. خلاصه با نتیجه فرق دارد. خلاصه کوچک شده اصل است، مانند اینکه یک عکس چهل در چهل را در مقیاس سه در چهار کوچک کنند؛ اما نتیجه، حاصل و آن چیزی است که بحث به صورت منطقی به آن انجامیده است. پیشنهادهای پژوهشی بعد از نتیجه‌گیری

پیشنهادهای پژوهشی که به متخصصان برای ادامه کار تحقیق در زمینه موضوع داریم، ممکن است در انتهای نتیجه و در بندهای جداگانه ذکر شود. این پیشنهادها و راهکارها معمولاً برای عموم مردم و مراکز و مؤسسات عمومی جامعه نیست، بلکه خطاب به متخصصان و پژوهشگرانی است می‌خواهند کار ما را از زاویه و جنبه دیگری که ما نتوانسیم یا نخواستیم، ادامه دهند. مخاطب پایان‌نامه عموم مردم و جوانان و نوجوانان نیستند تا خطاب به آنها توصیه کنیم. پیشنهاد کردن موضوعات پژوهشی، یک توصیه خاص است و با توصیه‌ها و راهکارهای عملی برای رفع یک معضل (مثلاً بی‌حجابی) که در تحقیق از آن بحث کردیم، فرق دارد. چنان‌که قبلاً اشاره کردیم، توصیه‌ها و راهکارهای مربوط به خود مسئله خاص ما، معمولاً یک جنبه از مسئله تحقیق ماست و یکی از انواع «مسائل» است و به همین دلیل، باید در بطن تحقیق قرار گیرد. جای مسئله توصیه‌ای و راهکاری قبل از نتایج است و چه بسا یک فصلی از پایان‌نامه را به خود اختصاص دهند و در چنین فصلی، بهترین حالت این است که توصیه‌ها را با تحلیل و توجیه کافی بیاوریم و بحث کنیم؛ نه فقط فهرستی از آنها را ذکر کنیم؛ چون به خودی خود یک «مسئله» است و بحث کردن و استدلال و تحلیل می‌طلبد.

توضیحات بیشتر در باره روش نتیجه‌گیری

در بند یا بندهای نتیجه‌گیری، یک خلاصه‌ای را با عبارت‌پردازی جدید بیاورید. به عنوان یک قاعده کلی، نتیجه باید به صورت طبیعی و منطقی از حاصل بحث‌های انجام شده به دست آید و مدعایی را در برنگیرد که در اصل مقاله بدان نپرداخته‌ایم. برای حسن ختام مقاله می‌توان نقل قولی زیبا، یا لطیفه‌ای مناسب، طرح پرسش‌هایی تأمل‌برانگیز و یا پیشنهادی معقول و عملی داشت.

برای تدوین نتیجه، باید به دستاوردهای مهم پژوهش تأکید کنید و جمله‌ها و عبارت‌ها را متناسب با فضای نتیجه گرفتن بنویسید. مقدمه‌چینی و تکرار استدلال‌های مفصل و ارجاعات متعدد با این فضا مناسب نیست. شما حاصل و محصول بحث‌ها و استدلال‌های انجام شده را با عبارت‌پردازی جدید ذکر می‌کنید و به خواننده نباید احساس تکرار دست بدهد. نتیجه‌گیری دارای پیام اصلی مقاله است و حاصل تحقیقات نویسنده را نشان می‌دهد. صرفاً با خلاصه کردن محتوای مقاله، نمی‌توان قسمت نتیجه را تدوین کرد. در اینجا است که مشخص می‌شود جواب نهایی نویسنده به سؤال اصلی مقاله چیست و سرنوشت فرضیه تحقیق به کجا کشیده است.

در انتهای نتیجه، محقق می‌تواند با توجه به نتایجی که بدان دست یافته است، راهبردها و پیشنهادهایی را برای انجام بهتر و کامل‌تر پژوهش و جوانب دیگر آن ارائه دهد.